

УДК 347.137.2

ПРО ДЕЯКІ ПРАКТИЧНІ ПЕРЕВАГИ ТА ЗАКОНОДАВЧІ ВАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТИТУТУ УГОД В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Темніков Олександр Вікторович,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін

(Херсонський факультет Одеського державного університету внутрішніх справ,
м. Херсон, Україна)

Розглянуто сутність, мету та завдання інституту угод в кримінальному судочинстві, проаналізовано практичні переваги та окреслено процесуальні проблеми застосування цього інституту, запропоновано деякі варіанти їх вирішення.

Ключові слова: кримінальне провадження, кримінальне судочинство, кримінально-процесуальний інститут угод, угода про примирення, угода про визнання винуватості, ініціатор угоди, потерпілий, прокурор, підозрюваний, обвинувачений, кримінально-процесуальна форма, погоджувальні процедури, загальні засади кримінального судочинства, медіація.

ПРО НЕКОТОРЫЕ ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРЕИМУЩЕСТВА И ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ ИЗЪЯНЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИНСТИТУТА СОГЛАШЕНИЙ В УГОЛОВНОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

Темников Александр Викторович,

кандидат юридических наук,

доцент кафедры профессиональных и специальных дисциплин

(Херсонский факультет Одесского государственного университета внутренних дел,
г. Херсон, Украина)

Рассмотрены сущность, цели и задачи института соглашений в уголовном судопроизводстве, проанализированы практические преимущества и обозначены процессуальные проблемы применения этого института, предложены некоторые варианты их решения.

Ключевые слова: уголовное производство, уголовное судопроизводство, уголовно-процесуальний інститут соглашений, соглашение о примирении, соглашение о признании виновности, инициатор соглашения, потерпевший, прокурор, подозреваемый, обвиняемый, уголовно-процесуальна форма, согласительные процедуры, общие принципы уголовного судопроизводства, медиация.

SOME PRACTICAL ADVANTAGES AND LEGAL ISSUES OF AGREEMENTS INSTITUTE IN CRIMINAL PROCEEDING

Temnikov Alexander Viktorovich,
candidate of law sciences,

Associate Professor of the department of professional and special disciplines
(Kherson Faculty of Odessa State University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

The essence, purpose and objectives of the institute of agreements in criminal proceedings are examined, the practical benefits are analyzed and the procedural issues of application of this institute are outlined, some options for solving them are offered.

Key words: criminal proceedings, criminal justice, criminal-procedure institute of agreements, an agreement of reconciliation, agreement of guilt recognition, the initiator of the agreement, victim, prosecutor, suspect, accused, criminal-procedural form, procedures of reconciliation, general principles of criminal justice, mediation.

Постановка проблеми. Процеси гуманізації та демократизації українського суспільства, проєвропейська політична та правова спрямованість нашої держави суттєво впливають на характер правових норм, зміст законодавчих конструкцій, а зрештою – на якісне оновлення окремих інститутів та, навіть, галузей права. У зв'язку з набранням чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України [1], та приведенням кримінального процесуального законодавства України у відповідність до визнаних міжнародних стандартів, одним з об'єктів такої модифікації стала, передбачена законом погоджувальна процедура укладання угод про примирення певних учасників кримінального провадження та визнання ними своєї вини.

Законодавець, впроваджуючи інститут угод у кримінальне провадження, мав на меті спростити процедуру розгляду значної кількості кримінальних проваджень, зменшити навантаження на судові та правоохоронні органи, скоротити процесуальні строки кримінального провадження, зменшити кількість осіб, які утримуються в слідчих ізоляторах, арештних домах, ізоляторах тимчасового тримання в'язницях, виховних і виправних колоніях, зекономити бюджетні кошти тощо. Інститут угод у кримінальному судочинстві має як прихильників, так і опонентів, які, зокрема, вважають, що основними проблемами при практичному застосуванні зазначеного інституту, наприклад, укладанні угод про визнання винуватості, є посилення ролі прокурора у кримінальному провадженні (при цьому зменшується роль суду в установленні об'єктивної істини), обмеження права оскарження вироку (навіть за умови істотного порушення вимог кримінального процесуального закону та неправильного застосуванням норм кримінального права), спірні питання притягнення до

кримінальної відповідальності за умисне невиконання угоди, в деякій мірі нехтування основними засадами кримінального судочинства (наприклад, принципом презумпції невинуватості), а у зв'язку з цим вірогідність посилення корупційних ризиків в діяльності прокурорів та суддів, тощо.

Таким чином, практика застосування зазначеного правового інституту вказує як на деякі їхні переваги, так і законодавчі вади, що потребує ґрунтовного наукового аналізу з метою подолання проблем неузгодженості їх правового регулювання та, вдосконалення процесуальних механізмів функціонування в кримінальному судочинстві України.

Кримінально-правовий інститут угод про примирення та визнання винуватості не був предметом ґрунтовного, цілісного дослідження серед вітчизняних науковців, оскільки він виник у вітчизняному законодавстві порівняно недавно. Необхідність регламентації цього інституту на законодавчому рівні доводили як маститі науковці так і молоді вчені: Г.О. Усатий [2], П.В. Пушкар [3], Л.Л. Нескороджена [4], В.М. Верещак [5], І.В. Рогатюк [6].

Окремі проблемні аспекти кримінального провадження на підставі угод також досліджували правознавці: В.І. Бояров [7], М.В. Лотоцький [8], М.І. Хавронюк [9], О.Г. Добровольська [10], А.П. Макаров [11], Б.І. Шкелебей [12], О.А. Лесяк [13], Т.В. Корчева [14], А.В. Лапкін [15] та інші.

Праці вказаних авторів здебільшого присвячені ролі прокурора в процесі досягнення компромісу між приватними і публічними інтересами. Також триває дискусія щодо перспектив існування інституту угод у правовій системі України, досліджуються його переваги та недоліки.

Водночас, як на наш погляд, недостатньо уваги приділено удосконаленню деяких процесуальних аспектів реалізації матеріалів кримінального провадження на підставі угод. Аналіз напрацювань вказаних учених дає також підстави зробити висновок про полярність їхніх думок, та існування низки проблем в застосуванні інституту угод в кримінальному судочинстві. Безперечно це, передусім, зумовлено відсутністю певного досвіду серед практиків (в контексті застосування процесуальних норм досліджуваного інституту) та вадами вітчизняного законодавства в окремих сферах кримінально-процесуальних відносин.

Отже, для належного правового регулювання підстав, умов і процедури укладення угод про примирення та про визнання винуватості, ролі її учасників, зважаючи на достатньо великий зарубіжний досвід в цьому питанні, та з урахуванням відповідних напрацювань вітчизняної слідчо-судової практики потрібно, насамперед, здійснити комплексний аналіз застосування цього правового інституту.

Метою статті є виявлення практичних проблем у правовому регулюванні кримінального процесуального провадження на підставі угод.

Для досягнення обраної мети необхідно проаналізувати сутність таких угод; обґрунтувати доцільність уведення цього інституту у вітчизняне законодавство; виокремити проблемні аспекти його застосування в практичній діяльності слідчих, прокурорів та суддів; визначити шляхи підвищення ефективності функціонування в кримінальному судочинстві.

Виклад основних положень. Слід зазначити, що в Рекомендаціях № 6 R (87) 18 Комітету Міністрів Ради Європи (від 17 вересня 1987 р.) «Стосовно спрощення кримінального правосуддя» державам рекомендується застосовувати спрощені процедури, у тому числі й аналогічні «угоди про визнання вини» [16], тобто саме це й треба розглядати, як кінцеву мету запровадження такого інституту кримінального судочинства, спрямованого на заощадження матеріальних державних ресурсів, процесуального часу, зменшення навантаження на органи досудового розслідування та суд, позасудове вирішення конфліктів. При цьому сторони обвинувачення та захисту отримують інструмент для легального запровадження досудового компромісу, та, як результат – підвищення ефективності досудового слідства, викриття винних у вчиненні тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень.

Так, наприклад, А.В. Лапкін у своїх працях справедливо зазначає, що договірні процедури відповідають міжнародним стандартам і покликані спростити кримінальне провадження, позбавити його обвинувального ухилу, досягти компромісу між публічними і приватними інтересами [15, с. 297].

На думку О.Г. Добровольської, провадження на підставі угоди про визнання вини є проявом диференціації кримінально-процесуальної форми як реакції держави на значну завантаженість слідчих і судових органів справами, Розв'язання кримінально-правових конфліктів та подолання шкідливих наслідків злочину може бути здійснено з застосуванням процесуальної економії [10, с. 368]. Її позицію цілком поділяє В.М. Верещак, яка вказує, що головна мета угод про визнання вини в американському кримінальному процесі, яка продукується державною політикою, – уникнути проведення громіздкого судового розслідування [5, с. 42]. Складно не погодитись і з думкою В.І. Боярова, що основна мета угоди про визнання вини, по суті, утилітарна – якнайшвидше залагодження конфлікту з метою процесуальної економії [7, с. 150].

Варто також зауважити, що, адаптуючи спрощену процедуру кримінального провадження, законодавець керувався принципом гуманності, маючи на меті досягнення винятково позитивного результату. З цього приводу ще 2001 року свою думку висловив І.В. Рогатюк, який зазначав, що законодавцеві треба визнати те, що держава (в особі правоохоронних органів) не завжди здатна не тільки запобігати скоєнню

нових злочинів, але й поновлювати права, свободи та законні інтереси громадян, які потерпіли від злочинів [6, с. 70].

Доцільність імплементації спрощеного порядку у вітчизняне законодавство також доводить А.П. Макаров. На його думку інститут угод про визнання вини тісно пов'язаний з сучасними тенденціями впровадження перетворень у кримінальне судочинство України для підвищення ефективності роботи судових і правоохоронних органів [11, с. 415].

Гадаймо, що позиція вказаних учених видається цілком слушною, оскільки завантаженість органів досудового розслідування, прокурорів та судів не сприяє покращенню якості кримінального судочинства.

Так, відповідно зі статистичними даними Генеральної прокуратури України за 9 місяців 2016 року прокурори прийняли участь у розгляді судами першої інстанції 11938 кримінальних проваджень, з яких з ухвалою вироку на підставі угоди по 10833 кримінальним провадженням (з них, про визнання винуватості – по 5122). Апеляційні та касаційні скарги прокурорів у кримінальних провадженнях на підставі угод задовольнялися у 48 випадках, з 59 поданих [17].

Водночас, судова статистика свідчить про суттєве збільшення загального навантаження з розгляду матеріалів кримінального провадження. На підтвердження цього Державна судова адміністрація України констатує, що в I півріччі 2016 р. на розгляді місцевих загальних судів по першій інстанції перебувало 539,8 тис. справ і матеріалів кримінального провадження, що на 26,2 % більше, ніж у I півріччі 2015 р. [18].

В аналізі даних судової статистики здійсненому Вищим спеціалізованим судом з розгляду цивільних та кримінальних справ зазначається, що в 1 півріччі 2016 року вагома кількість закінчених провадженням справ складала з затвердженням угоди – 7,4 тис., або 18 % загальної кількості розглянутих справ з ухваленням вироку, у тому числі із затвердженням угоди про примирення – понад 4 тис., або 54,8 % загальної кількості справ з затвердженням угоди, затверджених угод під час судового провадження та про визнання винуватості – 3,3 тис., або 45,2 %.

Найбільшу кількість кримінальних проваджень з укладенням угоди про примирення розглянуто щодо злочинів проти власності (3,3 тис., або 82,3 %); значну кількість – щодо злочинів проти життя та здоров'я особи (456, або 11,3 %); щодо злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту – 121 кримінальне провадження, або 3 %.

Найбільшу кількість кримінальних проваджень з укладенням угоди про визнання винуватості розглянуто судами щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та

інші злочини проти здоров'я населення (1,2 тис., або 38,5 %) та щодо злочинів проти громадської безпеки (586, або 17,6 %); значну кількість розглянуто щодо злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (234, або 7 %).

Кількість рішень, ухвалених під час підготовчого провадження, становила 14,5 тис., у тому числі про затвердження угоди – 6,4 тис., або 44,2 % загальної кількості прийнятих рішень під час підготовчого провадження; про відмову в затвердженні угоди та повернення кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування – 218, або 1,5 % [19].

Отже, як убачається, практика застосування правового інституту угод в кримінальному судочинстві вже більш менш напрацьована, і зворотного шляху назад та підстав для його скасування немає. Однак є деякі побоювання того, що, наприклад, закріплення у вітчизняному законодавстві інституту угод про визнання винуватості в «американській інтерпретації» може призводити до ситуацій, коли невинна особа, побоюючись покарання за тяжкий злочин, визнає себе винною у вчиненні кримінального правопорушення меншої тяжкості (іншими словами, повториться негативна практика, коли підозрюваний «бере на себе» те, чого не робив) [12, с. 179–188].

Таким чином, безсумнівно актуальною на сьогодні є спроба систематизувати та знайти шляхи вирішення деяких проблемних питань, які ставить практика застосування угод про примирення та визнання винуватості.

Якщо виходити з роз'яснень Академічного тлумачного словника української мови, то угода це взаємна домовленість про будь-що, договір, за яким встановлюються взаємні зобов'язання [20], тобто, її сутність можна трактувати як взаємну домовленість, взаємне зобов'язання щодо чогось між сторонами, які її укладають на певних умовах, на принципах вільного волевиявлення, що повинно мати місце й в практиці застосування інституту угод, не дивлячись на його певні, передбачені законодавцем особливості.

Особливостями кримінального провадження на підставі угод з урахуванням вимог ст. ст. 91, 92, 290 та положень глави 35 КПК України є: необов'язковість проведення досудового розслідування у повному обсязі; непотрібність доказування розміру заподіяної шкоди, якщо це не впливає на правильність правової кваліфікації, та обставин, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання; достатність зібрання доказів, якими підтверджується подія кримінального правопорушення, винуватість обвинуваченого у вчиненні цього правопорушення, відсутність обставин, які є підставою для закриття

кримінального провадження, звільнення від кримінальної відповідальності чи застосування заходів медичного чи виховного характеру.

В залежності від виду угоди ініціаторами їх укладання у кримінальному процесі можуть виступати потерпілі, підозрювані, обвинувачені, прокурори.

Крім того, угоду про примирення може бути укладено з юридичною особою (потерпілим), незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, за умови заподіяння останній кримінальним правопорушенням майнової шкоди. У разі заподіяння кримінальним правопорушенням зазначеної шкоди, інтереси останньої відстоює представник юридичної особи (керівник юридичної особи, інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за дорученням керівника юридичної особи за довіреністю на представництво, а також особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні, згідно з укладеною з нею угодою на представництво).

Угода про примирення також може укладатися, якщо її сторонами чи стороною є неповнолітні. У такому випадку угода укладається за участю законних представників і захисників неповнолітніх. При цьому якщо неповнолітній досяг шістнадцятирічного віку, він має право укладати угоду про примирення самостійно, але за наявності згоди його законного представника. Якщо ж неповнолітній не досяг шістнадцяти років, угоду про примирення за його згодою укладає законний представник неповнолітнього. Про надання згоди неповнолітнім, його законним представником у наведених вище випадках обов'язково має бути зазначено в угоді про примирення та засвідчено їх підписом. Укладення угоди у випадку, якщо неповнолітній заперечує проти такої угоди, не допускається. Такий підхід слід використовувати і тоді, коли укладається угода про визнання винуватості з неповнолітнім підозрюваним / обвинуваченим [21].

Ініціювати укладення угоди про примирення має право лише потерпілий чи підозрюваний / обвинувачений. Домовлятися стосовно укладення угоди про примирення можуть також захисник, представник потерпілого, законний представник або інша особа, погоджена сторонами, за винятком слідчого, прокурора або судді. У зв'язку з цим закон (п. 8 ч. 2 ст. 65 КПК) дуже доречно вказує на те, що особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення у кримінальному провадженні, не можуть бути допитані як свідки щодо обставин, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні та виконанні угоди про примирення.

Посередниками при укладанні угод про примирення, на наш погляд, можуть бути професійні фахівці (медіатори), які будуть допомагати консультаціями обом сторонам при досягненні домовленості і складанні

проектів необхідних документів.

При цьому під медіацією у кримінальному провадженні слід розуміти діяльність фахівця (медіатора) з врегулювання суперечок, яка здійснюється в рамках переговорів сторін кримінально-правового конфлікту з метою укладення між ними мирової угоди [22]. Отже, це процедура вирішення кримінальних конфліктів їх сторонами, заснована на принципах добровільності і рівності сторін, конфіденційності, незалежності та неупередженості із залученням медіатора, спрямована на самостійне досягнення сторонами рішень по врегулюванню кримінального конфлікту в порядку, передбаченому КПК України.

Нажаль, на даний час у кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві України не застосовуються норми, які б регулювали процес вирішення конфлікту шляхом використання медіації.

Досліджуючи сутність угоди про визнання винуватості, варто зазначити, що це угода між прокурором і підозрюваним (обвинуваченим), в якій названі сторони узгоджують умови відповідальності підозрюваного або обвинуваченого та офіційно її оформлюють після вручення письмового повідомлення про підозру щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення. Метою угоди є суб'єктивно бажаний результат, який повинен настати після її укладення та затвердження, а найважливішою ознакою - її правомірний характер [23, с. 327–328].

Теорія кримінального процесу дозволяє виокремити декілька умовних етапів-процедур угоди між сторонами обвинувачення та захисту. До них слід віднести: 1) ініціювання угоди, 2) обговорення умов угоди 3) фактичне укладення угоди (письмова фіксація усних компромісних домовленостей), 4) направлення обвинувального акту з угодою на розгляд суду, 5) судовий розгляд (з'ясування відповідності угоди вимогам законодавства з затвердженням угоди об відмовою в її затвердженні). Тут слід зазначити, що Кримінальний процесуальний кодекс України зазначені вище етапи регламентує, однак із комплексного аналізу глави 35 КПК України і дотичних до неї правових норм убачається, що укладання та затвердження таких угод в деякій мірі загрожує звуженням прав сторін - учасників кримінального провадження, тобто, по суті відбувається формальне обмеження та нівелювання загальних засад судочинства, а саме принципів змагальності та презумпції невинуватості, на заваді чого повинен стояти суд, як умовно кінцевий суб'єкт погоджувальних процедур, оскільки саме він досліджує (перевіряє) їх законність та затверджує угоди, якщо вони відповідають певним вимогам закону.

Таким чином, рішення суду про затвердження чи незатвердження угод виступає як певний критерій їх відповідності комплексу законодавчих вимог, які до них ставляться.

Комплексний аналіз чинного законодавства та слідчо-судової практики дозволяє виокремити типові недоліки (групи проблем застосування інституту угод) в кримінальному судочинстві.

Так, частина 7 статті 474 КПК містить перелік підстав, за яких суд зобов'язаний відмовити у затвердженні угоди. Проте окремі з них мають занадто оціночний характер. Наприклад, не має сталого розуміння, що саме є «інтересами суспільства» в контексті підстави затвердження угод, що зазначена п. 2 ч. 7 ст. 474 КПК України. Деякі пояснення з цього приводу містяться в постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 № 13, а саме у п. 19 де говориться, що у кримінальних правопорушеннях, де основним безпосереднім об'єктом виступають публічні інтереси (зокрема немайнові), а спричинена конкретним фізичним чи юридичним особам шкода є лише проявом посягання на основний об'єкт, укладення угоди про примирення не допускається. Аналогічне правило слід застосовувати і тоді, коли однією зі сторін угоди про примирення (потерпілим) є юридична особа приватного права, створена державою, Автономною Республікою Крим чи територіальною громадою, а також якщо одним із засновників юридичної особи приватного права є фізична чи (та) юридична особа, а іншим - держава, Автономна Республіка Крим чи територіальна громада [21].

Цікавою є вказівка, що міститься в п. 17 зазначеної постанови ПВССУ, а саме якщо угоду досягнуто під час судового провадження, суд невідкладно зупиняє проведення процесуальних дій, надає час для укладення тексту угоди та узгодження її умов. Однак, вкрай важливе питання про те, хто саме буде це робити (професійно грамотно, з оглядом на положення ст. ст. 471, 472 КПК України та з урахуванням відповідних норм КК України, складати текст угоди, бо від цього напряму залежить її затвердження / незатвердження), у якому саме порядку, за який саме час, повисло в повітрі. Крім того, наприклад, складання єдиного тексту угоди про примирення у кримінальному провадженні, в якому беруть участь кілька потерпілих від одного й того самого кримінального правопорушення, на практиці є вкрай утрудненою процедурою, бо потребує узгодження та певної координації їх правових вимог (досить часто протилежно різних).

Викладені вище законодавчі прогалини застосування інституту угод породжують чисельні відмови судів в їх затвердженні [25]. Отже, як наш погляд, в цьому контексті, практичні потреби кримінального провадження на підставі угод потребують участі у цьому процесі професійного медіатора.

Ще одна, як на наш погляд, вада кримінального провадження на підставі угод. Кримінальний процесуальний кодекс України зобов'язує головууючого перед прийняттям рішення про затвердження угоди про примирення з'ясувати у обвинуваченого, у тому числі й так званий характер

кожного обвинувачення (п. 3 ч. 5 ст. 474 КПК), що не є досить зрозумілою правовою конструкцією. Тут закон також не дає прямої відповіді чи підлягає затвердженню угода, якщо обвинувачений визнає себе винним частково або ж зовсім не визнає.

В судовій практиці викликає також низку запитань практика відмов у затвердженні угод про примирення або визнання винуватості на підставі неможливості виконати це судом *у зв'язку з неодноразовим нез'явленням потерпілого або обвинуваченого в судове засідання (серед підстав для відмови у затвердженні угоди подібна причина відсутня)*.

Має місце практика погодження за угодами необґрунтовано м'яких покарань (нижче найнижчої межі, визначеної санкцією, із подальшим звільненням від відбування покарання з випробуванням), особливо в провадженнях щодо збуту наркотичних засобів, податкових і службових злочинів тощо *(це перетворює угоди про визнання винуватості на засіб процесуального оформлення необґрунтовано м'яких позицій прокурорів у кримінальних провадженнях – корупційна складова)*.

Неоднозначною є практика, коли суди відмовляли у затвердженні угоди з підстав неможливості виконання обвинуваченим взятих на себе зобов'язань по сплаті штрафу, у випадках, коли обвинувачені такої можливості не заперечували, наприклад, при сплаті штрафу (власні заощадження, допомога близьких родичів, тощо) [25].

З метою нівелювання зазначених спірно-проблемних питань слідчо-судової практики застосування угод про примирення та визнання вини Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ дав ґрунтовні роз'яснення більшості з них [21].

Законодавець у цьому сенсі теж не пасе задніх, удосконалюючи запроваджений в 2012 році кримінально-правовий інститут про який йдеться. Наприклад, в 2015 році були внесені доповнення у статтю 52 КПК згідно з яким участь захисника є обов'язковою у разі укладення угод між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості. Нажаль, така участь захисника в угоді про примирення не визнана обов'язковою, що спричиняє, як на наш погляд, великі проблеми практичного застосування цього спрощеного провадження, як на стадії досудового розслідування, так і в суді.

В новій редакції були викладена законодавцем ч. 4 ст. 469 КПК, в частині того, що угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні й щодо особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо

вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами.

Зміст угоди про визнання винуватості (ч. 1 ст. 472 КПК) був доповнений законодавчим положенням про «умови часткового звільнення підозрюваного, обвинуваченого від цивільної відповідальності у вигляді відшкодування державі збитків внаслідок вчинення ним кримінального правопорушення» [24].

В той же час не були враховані такі слушні пропозиції правознавців щодо *протокового фіксування перемовин із застосуванням технічних засобів*, бо без перебільшення, реальною видається ситуація, коли сторони угоди (прокурор та підозрюваний чи обвинувачений) під час перемовин не досягли згоди, проте стороні обвинувачення стали відомі певні обставини, які можуть істотно вплинути на слідство, та в подальшому бути використані на шкоду стороні захисту. І хоча в законі (ч. 6 ст. 469 КПК) передбачено, що у разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості, реалізувати вказане положення на практиці вкрай складно.

Слід також зазначити, що донедавна не було ніяких чітких професійних орієнтирів щодо чіткого *відмежовування невиконання угоди (ч. 1 ст. 476 КПК)*, яке тягне за собою скасування вироку, постановленого на підставі угоди, від *умисного невиконання угоди (ч. 5 ст. 476 КПК)*, яке, окрім скасування вироку, є підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 389¹ КК України.

Як вже нами зазначалося раніше, суттєвою законодавчою вадою, як на наш погляд, й те, що сторони, а також прокурор у провадженні на підставі угоди про примирення позбавлені можливості оскаржувати судові рішення у зв'язку з істотним порушенням положень, передбачених ст. 412 Кримінального процесуального кодексу, та неправильним застосуванням норм Кримінального кодексу України.

Висновки. Системно-комплексний аналіз інституту угод в кримінальному судочинстві, його переваг та деяких законодавчих вад (проблем, прогалин) практичного застосування дозволяє дійти висновку про відсутність єдиних підходів до вирішення питань, які виникають при розгляді даної категорії проваджень, недосконалості законодавства, та нечіткого його застосування як суддями, так і слідчими, прокурорами, що потребує його подальшого правового удосконалення з урахуванням потреб слідчо-прокурорсько-судової практики та мети впровадження в кримінальний процес України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page16>.
2. Усатий Г. О. Компроміс як засіб вирішення кримінально-правового конфлікту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08. – К., 1999. – 26 с.
3. Пушкар П.В. Угода про визнання вини в сучасному кримінальному процесі: порівняльно-правове дослідження: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / П.В. Пушкар. – Х., 2005. – 182 с.
4. Нескороджена Л.Л. Мiroва угода та угода про визнання вини: можливість їх застосування в кримінальному процесі України / Л.Л. Нескороджена // Вісник Верховного Суду України. – 2001. – № 1. – С. 58–60.
5. Верещак В.М. Судовий компроміс у кримінальному судочинстві / В.М. Верещак // Вісник Верховного Суду України. – 2000. – № 1. – С. 41–44
6. Рогатюк І.В. Правовий компроміс у кримінальному судочинстві / І.В. Рогатюк // Право України. – 2001. – № 12. – С. 69–71.
7. Бояров В.І. Скорочена процедура судового слідства та угода про визнання вини: проблемні питання нового Кримінального процесуального кодексу України / В.І. Бояров // Часопис цивільного і кримінального судочинства: науково-практичний журнал. – 2012. – № 4 (7). – С. 150–154.
8. Лотоцький М.В. Наслідки укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні / М.В. Лотоцький // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ, 2013. – Вип. 7. – С. 236–242.
9. Хавронюк М.І. Право прокурора, або деякі проблеми угоди про визнання винуватості / М.І. Хавронюк // Юридичний вісник України. – 2012. – № 28 (16 лип.). – С. 6.
10. Добровольська О.Г. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості відповідно до нового КПК України / О.Г. Добровольська // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. – 2013. – № 1. – Т. 26 (65). – С. 367–372.
11. Макаров А.П. Сделка о признании вины: новация УПК Украины / А.П. Макаров // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – № 1. – Т. 26 (65). – С. 414–418.

12. Шкелебей В.А. Угоди про примирення й визнання винуватості у кримінальному процесі України та інших країн: порівняльний аналіз / В.А. Шкелебей // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2012. – № 6. – С. 179–188.

13. Лесяк О.А. Підстави та умови визнання винуватості / О.А. Лесяк // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. – С. 40–48.

14. Корчева Т.В. Актуальні питання застосування угод у судовому провадженні за кримінальним процесуальним кодексом України / Т.В. Корчева // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 2. – С. 309–312.

15. Лапкін А.В. Проблеми участі прокурора у кримінальному провадженні на підставі угоди про визнання винуватості / А.В. Лапкін // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2012. – № 1000. – Серія «Право». – № 11. – С. 297–301.

16. Рекомендації № 6 R (87) 18 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам (від 17 вересня 1987 р.) «Стосовно спрощення кримінального правосуддя». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_339. – Дата звернення. – 14.11.2016.

17. Звіт про роботу прокурора за 9 місяців 2016 року. – [Електронний ресурс] : Сайт Генеральної прокуратури України. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820#. (дата звернення 14.11.2016). – Назва з екрана.

18. Аналіз стану здійснення судочинства у I півріччі 2016 р. [Електронний ресурс] : Офіційний сайт Верховного Суду України. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/8CB8A0D97939D5B8C2258041004441BB](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/8CB8A0D97939D5B8C2258041004441BB). – Дата звернення. – 14.11.2016.

19. Аналіз даних судової статистики щодо розгляду справ і матеріалів місцевими загальними судами, апеляційними судами областей та міста Києва протягом I півріччя 2016 року [Електронний ресурс] : Офіційний сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html. – Дата звернення. – 14.11.2016.

20. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/ughoda>.

21. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод [Електронний ресурс]: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 №13 – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15>. – Дата звернення. – 14.11.2016.

22. Про медіацію [Електронний ресурс]: проект Закону України № 3665-1 від 29.12.2015. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57620. – Дата звернення. – 14.11.2016.

23. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. – Т. 2 / Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 664 с.

24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції [Електронний ресурс]: Закон України від 12.02.2015 № 198-VIII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/198-19/paran89#n89>. – Дата звернення. – 14.11.2016.

25. Узагальнення судової практики застосування суддями судів першої інстанції Тернопільської області положень ч. 7 ст. 474 КПК України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://tea.court.gov.ua/sud1990/analiz/crim/crim-15/>. – Дата звернення. – 14.11.2016.

26. Марко С.І., Паславський С.І. Проблеми укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні / С.І. Марко, С.І. Паславський // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2013. – Вип. 4. – С. 383-391.